

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΟΠΟΡΤΟΥΝΙΣΜΟ ΣΤΗΝ ΑΣΤΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΟΥ SPD

Μέρος 1ο

Το θέμα του σημερινού ένθετου «Ιστορία» δίνει σημαντικά συμπεράσματα στο σήμερα. Δημοσιεύουμε το πρώτο μέρος. Το δεύτερο την επομένη Κυριακή. Αναδημοσιεύεται από την ΚΟΜΕΠ, τεύχος 4-5/2012.

***

Πρίγκιπας Μαξ: «Κύριε Εμπερτ, σας εμπιστεύομαι το γερμανικό Ράιχ»¹.

Φρίντριχ Εμπερτ: «Έχασα δύο γιους για αυτό το Ράιχ»².

Η παραπάνω σπichoμυθία έλαβε χώρα στο Βερολίνο στις 9 Νοέμβρη 1918 κατά την οικειοθελή παράδοση της Καγκελαρίας από τον Πρίγκιπα Μαξ στο Φρίντριχ Εμπερτ. Στον πρίγκιπα Μαξ της Βάδης ανατέθηκε η ηγεσία μιας βραχύβιας κυβέρνησης της χώρας³ τις τελευταίες ημέρες του πολέμου με στόχο την πρόληψη των επαναστατικών εξελίξεων και τη διαπραγμάτευση με τους συμμάχους για τη σύναψη ειρήνης. Ποιος είναι όμως ο άνθρωπος ο οποίος ανέλαβε το Ράιχ; Ποιος είναι ο άνθρωπος που θυσίασε δύο γιους στον αγώνα του Ράιχ, δηλαδή στον αγώνα των γερμανικών μονοπωλίων για την κατάκτηση νέων αγορών; Ο άνθρωπος αυτός είναι ο Φρίντριχ Εμπερτ, ηγέτης του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος Γερμανίας (SPD)⁴, του μεγαλύτερου κόμματος της Γερμανίας και μεγαλύτερου εργατικού κόμματος στην Ευρώπη προπολεμικά.

Η κατάκτηση της γερμανικής Καγκελαρίας στις 9 Νοέμβρη από τον ηγέτη του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος και η συμμετοχή του κόμματος σε αυτή (αλλά και την προηγούμενη ολιγοήμερη κυβέρνηση Μαξ) ανέδειξε ένα καινούριο φαινόμενο στην ιστορία του εργατικού κινήματος. Το νέο αυτό φαινόμενο δεν είναι άλλο από τη μετατροπή ομορτουμιστικών κομμάτων, δηλαδή κομμάτων που αποτελούν φορείς της αστικής ιδεολογίας μέσα στο εργατικό κίνημα, σε καθαρόαιμα αστικά κόμματα, δηλαδή κόμματα που διαχειρίζονται τα γενικά συμφέροντα της τάξης που έχει την εξουσία, δηλαδή τα μέσα παραγωγής, στα χέρια της. Πρόκειται για ένα φαινόμενο που έχει απασχολήσει το κομμουνιστικό κίνημα από την πρώτη στιγμή διαμόρφωσής του, ωστόσο η ιστορική πείρα από τη δράση και την πολιτική γραμμή σημαντικού τμήματος του διεθνούς κομμουνιστικού κινήματος αποδεικνύει ότι χρειάζεται περισσότερο εμβάθυνση σε αυτό, ιδιαίτερα από τα Κομμουνιστικά Κόμματα που παραμένουν πιστά στον αγώνα για την επαναστατική ανατροπή της καπιταλιστικής και την οικοδόμηση της κομμουνιστικής κοινωνίας.

Η ανάθεση της διακυβέρνησης από την αστική τάξη στα πρόθυμα ομορτουμιστικά κόμματα (όποια ταμπέλα κι αν έχουν αυτά κατά καιρούς: σοσιαλδημοκρατικά, σοσιαλιστικά, εργατικά, ακόμα και κομμουνιστικά) επαναλήφθηκε πολλές ακόμα φορές, ιδιαίτερα σε περιόδους όπου απειλούνταν η εξουσία της αστικής τάξης. Φαίνεται ότι η προσπάθεια επιστράτευσης «στα δύσκολα» των «αριστερών» κομμάτων που μένουν πιστά στο σύστημα αποκτά την ισχύ νομοτέλειας στη διεξαγωγή της ταξικής πάλης, νομοτέλειας, την οποία τα επαναστατικά κόμματα πρέπει να έχουν πάντα κατά νου.⁵

Σε αυτό το άρθρο όμως δε θα μας απασχολήσουν όλες οι αντίστοιχες περιπτώσεις, αλλά θα σταθούμε στη συγκεκριμένη περίπτωση της Γερμανίας και της πορείας ανάδειξης του SPD σε στυλοβάτη των συμφερόντων του γερμανικού καπιταλισμού.

Η μελέτη της πορείας διοίσθησης των ομορτουμιστικών κομμάτων σε καθαρά και χωρίς προσχήματα αστικές θέσεις και πολιτικές έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον στη χώρα μας ενόψει και της επιχειρούμενης αναπαλαίωσης του αστικού πολιτικού σκηνικού και του νέου ρόλου που επιφυλάσσει η αστική τάξη στο ΣΥΡΙΖΑ. Πρόκειται για ένα κόμμα με αστική (σοσιαλδημοκρατική) πολιτική γραμμή που αξιοποιεί το κομμουνιστικό παρελθόν συνιστωσών του (εξ ου και ομορτουμιστικό) για να περάσει αυτή τη γραμμή στο κίνημα, κόμμα στο οποίο, κατά την πρόσφατη διεκδίκηση της αστικής εξουσίας, επιταχύνθηκαν οι τάσεις μετατροπής του σε καθαρόαιμο «σοβαρό και υπεύθυνο» αστικό πολιτικό κόμμα (κυβέρνησης ή «αξιωματικής» αντιπολίτευσης), που πάνω του μπορεί να «ακουμπήσει» η αστική τάξη.

Φυσικά υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ ενός κόμματος όπως το SPD και του ΣΥΡΙΖΑ. Το SPD ξεκίνησε ως εργατικό κόμμα στο οποίο, υπό την επιρροή των Μαρξ και Ενγκελς, κυριαρχούσαν επαναστατικές θέσεις. Στους κόλπους του όμως μαζί με τους επαναστάτες συνυπήρχαν και ρεφορμιστές, όπως άλλωστε και σε όλα σχεδόν τα εργατικά κόμματα της Β' Διεθνούς. Σε μια πορεία οι ρεφορμιστικές αντιλήψεις κυριάρχησαν, ενώ στη συνέχεια η μετάλλαξη βάθυνε, μετατρέποντας το SPD σε κόμμα της αστικής διακυβέρνησης. Ο ΣΥΡΙΖΑ, από την άλλη, ξεκίνησε ως μικροαστικό δεξιό ομορτουμιστικό κόμμα από τα σπλάχνα του ελληνικού κομμουνιστικού κινήματος για να τείνει να μετατραπεί σε καθαρόαιμο αστικό κόμμα. Παρά τις σημαντικές διαφορές, η πορεία μετάλλαξης των ομορτουμιστικών κομμάτων προς την κατεύθυνση της πλήρους αστικοποίησης παρουσιάζει κοινά χαρακτηριστικά, όπως ελπίζουμε να γίνει κατανοητό στη συνέχεια.

ΤΟ SPD ΠΡΙΝ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ: Η ΜΑΧΗ ΜΕ ΤΟΝ ΟΠΟΡΤΟΥΝΙΣΜΟ

Το SPD της περιόδου που προηγήθηκε του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου ήταν το πιο μεγάλο κόμμα του διεθνούς πολιτικού ρεύματος της σοσιαλδημοκρατίας. Γι' αυτό οι εξελίξεις σε αυτό αντανάκλασαν περισσότερο από κάθε άλλο κόμμα τις διεργασίες που συντελούνταν αυτή την περίοδο σε ολόκληρη την ευρωπαϊκή, κυρίως, σοσιαλδημοκρατία. Η σοσιαλδημοκρατία γεννήθηκε και έκανε τα πρώτα της βήματα ως τμήμα του εργατικού κινήματος, στο οποίο όμως συνυπήρχαν οι επαναστατικές και οι ρεφορμιστικές, οι μεταρρυθμιστικές αντιλήψεις. Πιο αναλυτικά, στα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα της περιόδου συνυπήρχαν, από τη μία, η άποψη ότι ο καπιταλισμός δεν εξανθρωπίζεται και πρέπει να ανατραπεί επαναστατικά για να οικοδομηθεί πάνω στα συντρίμια του ο κομμουνιστικός τρόπος οργάνωσης της οικονομίας και της κοινωνίας και, από την άλλη, η άποψη ότι με τις κατάλληλες μεταρρυθμίσεις και αφήνοντας αναλλοίωτα τα θεμελιώδη χαρακτηριστικά της καπιταλιστικής οικονομίας και κοινωνίας (καπιταλιστική ιδιοκτησία στα μέσα παραγωγής, το κέρδος ως κριτήριο παραγωγής, αστικός κοινοβουλευτισμός κλπ.) μπορούσε να δημιουργηθεί μία κοινωνία φιλική προς τους εργαζόμενους.

Η αντιπαράθεση ανάμεσα στα επαναστατικά και τα ρεφορμιστικά στοιχεία οξυνόταν όλο και περισσότερο στις αρχές του 20ού αιώνα για να κορυφωθεί με το ξέσπασμα του ιμπεριαλιστικού πολέμου, την προδοτική στάση σχεδόν του συνόλου των σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων απέναντι σε αυτόν, αλλά και την ανακήρυξη κάποιων από αυτά σε κόμματα της αστικής εξουσίας. Ετσι φτάσαμε στη γενίκευση του σχίσματος στους κόλπους της σοσιαλδημοκρατίας και στην εμφάνιση του κομμουνιστικού κινήματος και των κομμουνιστικών κομμάτων, η οποία σήμαινε την κατάκτηση της πολιτικής, ιδεολογικής και οργανωτικής αυτοτέλειας των επαναστατών που πάλευαν για την ανατροπή της καπιταλιστικής και την οικοδόμηση της σοσιαλιστικής-κομμουνιστικής κοινωνίας.⁶ Αυτό το σχίσμα εκφράστηκε και με τη διάλυση της σοσιαλδημοκρατικής Β΄ Διεθνούς και τη δημιουργία της κομμουνιστικής Γ΄ Διεθνούς.

Η παραπάνω αναφορά στην ιστορία της σοσιαλδημοκρατίας είναι απαραίτητη για να εντοπιστούν οι σημαντικές διαφορές των σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων και ιδιαίτερα του SPD της περιόδου μέχρι τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο με τα σημερινά σοσιαλδημοκρατικά κόμματα. Εκκινώντας από την εμπειρία της πλήρους αστικής μετάλλαξης των σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων και κοιτώντας προς τα πίσω, θα μπορούσαμε να πούμε ότι αυτά τα κόμματα παρουσίασαν μια συνεχή πορεία μετάλλαξης με κάποιες σημαντικές «ασυνέχειες». Από επαναστατικά εργατικά κόμματα μεταλλάχθηκαν σε οπορτουνιστικά κόμματα και από οπορτουνιστικά σε αστικά - κυβερνητικά κόμματα.

Το SPD αποτελεί το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα των παραπάνω εξελίξεων. Στις αρχές του 20ού αιώνα, το SPD ήταν ένα κόμμα με εργατική σύνθεση που επικαλούνταν την επαναστατική ανατροπή της καπιταλιστικής κοινωνίας. Αριθμούσε πάνω από ένα εκατομμύριο μέλη, εργάτες στη συντριπτική τους πλειοψηφία, ενώ τα προσκείμενα σε αυτό συνδικάτα αριθμούσαν δύομισι εκατομμύρια μέλη, μάχιμα στην πλειοψηφία τους.⁷ Όσον αφορά την πορεία μετάλλαξής του, θα μπορούσαμε να διατυπώσουμε την άποψη ότι η πρώτη «ασυνέχεια» ήταν η περίοδος της πρώτης 10ετίας-15ετίας του 20ού αιώνα, στο τέλος της οποίας η επικράτηση του οπορτουνισμού ήταν συντριπτική, ενώ η δεύτερη «ασυνέχεια» συντελέστηκε αμέσως μετά, στην περίοδο στην οποία θα επικεντρώσουμε εδώ και η οποία ξεκινάει λίγο πριν τον τερματισμό του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου.

Όπως φαίνεται και από τα χρονικά διαστήματα, η πρώτη περίοδος, αυτή της επικράτησης του οπορτουνισμού επί των επαναστατικών στοιχείων, είναι πολύ πιο μακρόχρονη και σκληρή από τη δεύτερη, αυτή της μετατροπής των οπορτουνιστικών κομμάτων σε στυλοβάτες του συστήματος. Αυτό είναι λογικό, αφού η οπορτουνιστική πολιτική γραμμή είναι -όσον αφορά την ταξική της ουσία- αστική πολιτική γραμμή, προσαρμοσμένη στις ανάγκες διείσδυσης της μέσα στις γραμμές του εργατικού κινήματος. Ετσι, από τη στιγμή που αυτή η πολιτική γραμμή κυριαρχήσει σε ένα εργατικό κόμμα, από τη στιγμή που το «κάστρο παρθεί», είναι λογικό να ελαχιστοποιούνται οι όποιες αντιστάσεις και η ταχύτητα μετάλλαξης να αυξάνεται ραγδαία. Αλλωστε, αυτά τα κόμματα έγιναν κυβερνητικά κόμματα ακριβώς στη βάση της αντίληψής τους ότι με μια σειρά μεταρρυθμίσεις, οι οποίες δε θα θίγουν τα θεμέλια του καπιταλιστικού συστήματος, μπορούν να εξασφαλίσουν ευνοϊκές συνθήκες ζωής και εργασίας για την εργατική τάξη.

Το συμπέρασμα της επιτάχυνσης της αστικής μετάλλαξης μέσω της συμμετοχής στην αστική διακυβέρνηση είναι ένα πολύ σημαντικό συμπέρασμα για το κομμουνιστικό κίνημα, το οποίο έχει βιώσει και περιπτώσεις κομμουνιστικών κομμάτων στα οποία κυριάρχησε η μεταρρυθμιστική αντίληψη, ενώ η ταχύτητα μετάλλαξής τους επιταχύνθηκε μετά τη συμμετοχή και αξιοποίησή τους σε αστικές κυβερνήσεις. Το κομμουνιστικό κίνημα πρέπει να προβληματιστεί περισσότερο στη βάση της πείρας του σοσιαλδημοκρατικού κινήματος, το οποίο ξεκίνησε με τη θέση ότι μια εργατική κυβέρνηση που θα εμφανιστεί στο έδαφος του καπιταλισμού, χωρίς ρήξη με την καπιταλιστική ιδιοκτησία, μπορεί όχι μόνο να φέρει τη βελτίωση της ζωής των εργαζόμενων αλλά και να ανοίξει το δρόμο για το ολοκληρωτικό πέρας στην εργατική εξουσία.

Πλευρές πάντως αυτής της επιτάχυνσης της αστικής μετάλλαξης στο εσωτερικό των οπορτουνιστικών κομμάτων ζήσαμε και με το ΣΥΡΙΖΑ στις πρόσφατες εκλογές, ο οποίος μπροστά στο σοβαρό ενδεχόμενο κατάκτησης της αστικής διακυβέρνησης έκανε πολύ σημαντικές υποχωρήσεις, εγκαταλείποντας αρκετά από τα φραστικά ριζοσπαστικά αιτήματα που διατύπωνε στις εκλογές της 6ης Μάη.

Ας επιστρέψουμε όμως στην περίπτωση του SPD. Η περίοδος από τη νομιμοποίηση του κόμματος το 1908 μέχρι και το 1912 χαρακτηρίζεται από την εδραίωση και αύξηση των θέσεων του στη γερμανική κοινωνία, την ταχύτατη αύξηση της εκλογικής του επιρροής⁹, αλλά και την εμφάνιση της οξείας διαπάλης μέσα στο κόμμα μεταξύ της επαναστατικής και της μεταρρυθμιστικής πολιτικής γραμμής (ιδιαίτερα από τα τελευταία 2-3 χρόνια του 19ου αιώνα και μετά). Ο θάνατος του Α. Μπέμπελ το 1913 και η ανάληψη της καθοδήγησης του κόμματος από το Φρίντριχ Εμπερτ μπορεί να θεωρηθεί ως ορόσημο της συντριπτικής κυριαρχίας του οπορτουνισμού στο κόμμα.

Στην ίδια περίοδο, ρόλο επιταχυντή των εξελίξεων προς όφελος της μεταρρυθμιστικής αντίληψης, ιδιαίτερα σε μία χώρα σαν τη Γερμανία, έπαιξαν οι θέσεις του κόμματος απέναντι στον πόλεμο, οι οποίες χαρακτηρίζονταν από συνεχή υποχώρηση από τις επαναστατικές θέσεις. Ετσι, ενώ π.χ. το 1898 το κόμμα είχε αντιταχθεί σε όλες τις αυξήσεις των στρατιωτικών δαπανών, το 1903 αντιτάχθηκε μόνο σε όσους στρατιωτικούς νόμους απαιτούσαν επιπλέον φορολόγηση των εργατών, το 1912 αντιτάχθηκε μόνο στους στρατιωτικούς νόμους που συνεπάγονταν την επιβολή έμμεσων φόρων στα καταναλωτικά αγαθά, για να φτάσουμε στις 4 Αυγούστου 1914, τη λεγόμενη μέρα της «Μεγάλης Προδοσίας», όταν το κόμμα υπερψήφισε στο γερμανικό κοινοβούλιο, το Ράιχσταγκ, όλες τις πολεμικές πιστώσεις, υιοθετώντας καθαρά

σοσιαλπατριωτική στάση και θέτοντας το κόμμα στην υπηρεσία των ιμπεριαλιστικών επιδιώξεων της γερμανικής αστικής τάξης.¹⁰ Όπως χαρακτηριστικά σημειώνει η Ρ. Λούξεμπουργκ, το γνωστό διεθνιστικό σύνθημα «Προλετάριοι όλων των χωρών ενωθείτε» είχε μετατραπεί από τη σοσιαλδημοκρατία σε «*Προλετάριοι όλων των χωρών ενωθείτε στις ειρηνικές περιόδους, ενώ σε περιόδους πολέμου αλληλοσφαχτείτε*».

Εξάιρεση σε αυτή την πορεία αποτέλεσε η στάση του κόμματος το 1907, όταν καταψήφισε στο Ράιχσταγκ την επιθετική αποικιοκρατική πολιτική της Γερμανίας στις αποικίες του Τόγκο και του Καμερούν στην Αφρική.¹¹ Μάλιστα, το κόμμα πλήρωσε εκλογικά αυτή του τη θέση, αφού προβλήθηκε επίμονα από τα άλλα κόμματα ως προδοτικό για τα εθνικά συμφέροντα. Οι εκλογές που έγιναν την ίδια χρονιά ήταν οι μόνες από την άρση του λεγόμενου Αντι-σοσιαλιστικού νόμου το 1890 μέχρι τον πόλεμο στις οποίες το κόμμα σημείωσε εκλογική κάμψη (οι έδρες του μειώθηκαν από 79 στις 43). Δυστυχώς, απ' ό,τι φαίνεται αυτή η «εκλογική πίεση» αποτέλεσε επιπλέον παράγοντα πίεσης για «προσαρμογή» και «διόρθωση» της θέσης του σε κατεύθυνση στήριξης των επιδιώξεων της γερμανικής αστικής τάξης.¹²

Όσον αφορά τώρα την εκλογική άνοδο του κόμματος, όλη αυτή την περίοδο φαίνεται ότι όχι μόνο δεν καλλιεργούσε αλλά αντιστρατεύονταν την ανάπτυξη της αντικαπιταλιστικής συνείδησης των Γερμανών εργαζόμενων. Η ιστορία του SPD έδειξε ότι όσο πιο πολύ απομακρυνόταν το κόμμα από την επαναστατική θεωρία και πράξη, όσο πιο μεγάλη ήταν η κυριαρχία του οπορτουνισμού στις γραμμές του, τόσο πιο γρήγορα αυξάνονταν τα εκλογικά ποσοστά του, τόσο πιο πολύ μεγάλωνε η ψαλίδα ανάμεσα στο εκλογικό του ποσοστό και στο επίπεδο της ταξικής πάλης. Και όταν λέμε επίπεδο της ταξικής πάλης δεν εννοούμε μόνο τον αριθμό των συνδικαλισμένων και τον αριθμό των κάθε είδους κινητοποιήσεων, αλλά και την κατεύθυνση των αγώνων, το βαθμό απαγκίστρωσης πλατιών εργατικών μαζών από την αστική ιδεολογία και τους αστικούς «μονόδρομους». Ενδεικτική είναι η εξής αναφορά: «*Η σταθερή ανάπτυξη του εργατικού κινήματος μέχρι τον πόλεμο δεν αποτελούσε ένδειξη αυξανόμενου ριζοσπαστισμού, αλλά έκφραση μιας γενικευμένης αντίληψης ότι "Εμείς, οι εργάτες, ανήκουμε στη σοσιαλιστική δημοκρατία"*»¹³.

Ακριβώς αυτή η αύξηση του αριθμού των εργατών που μπαίνουν σε κίνηση χωρίς ταυτόχρονο μπόλιασμά τους με τη ριζοσπαστική, την επαναστατική ιδεολογία, αποτέλεσε -όπως θα δούμε- το καλύτερο όπλο του συστήματος, τόσο για την ακίνδυνη αξιοποίηση των εργατών στις πολεμικές του επιδιώξεις, όσο και για την επιτυχή αναχαίτιση του μεταπολεμικού επαναστατικού ρεύματος.

Η ΕΔΡΑΙΩΣΗ ΤΟΥ SPD ΩΣ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ

Από τα τέλη του Σεπτεμβρίου του 1918 η Ανώτατη Στρατιωτική Διοίκηση¹⁴ βεβαιώθηκε ότι ο πόλεμος είναι αδύνατον να κερδηθεί. Η κατάσταση αυτή σε συνδυασμό με την επαναστατική «μόλυνση» σημαντικής μερίδας των Γερμανών στρατιωτών και τη σοσιαλιστική επανάσταση στη Ρωσία δημιουργούσε ένα εκρηκτικό σκηνικό για τους Γερμανούς βιομήχανους. Ένας γερμανικός Οκτώβρης ήταν ίσως πολύ κοντά. Μπροστά σε αυτή την κατάσταση, η αστική τάξη αποφάσισε να πάρει την κατάσταση στα χέρια της. Δεν υπάρχει καλύτερη περιγραφή της προσπάθειας «κατάσβεσης» της επαναστατικής πυρκαγιάς από αυτή του Ρόμπερτ Μπος, ιδιοκτήτη της ομώνυμης βιομηχανίας ηλεκτρικών ειδών: «*Όταν το σπίτι σου καίγεται, θα χρησιμοποιήσεις και βρωμόνερα*». Αυτά τα βρωμόνερα δεν ήταν τίποτα άλλο από τη γερμανική σοσιαλδημοκρατία, η οποία άλλωστε από τον πόλεμο είχε αποδείξει τη συστράτευσή της με τη γερμανική αστική τάξη¹⁵.

Στη συνέχεια ανέλαβε ο αντιδραστικός στρατηγός Λούντερντορφ, ο οποίος πρότεινε τη δημιουργία «κυβέρνησης του λαού» με τη συμμετοχή των υπαρχόντων κομμάτων - του SPD, του Κόμματος του Κέντρου και των Φιλελεύθερων - υπό τον πρίγκιπα Μαξ της Βάδης. Το SPD δέχτηκε για άλλη μία φορά να «βοηθήσει την πατρίδα σε αυτή τη δύσκολη ώρα». Με τη συμμετοχή του σε αυτή τη βραχύβια κυβέρνηση ανέλαβε για πρώτη φορά κυβερνητικές ευθύνες, αναλαμβάνοντας να βγάλει «τα κάστανα από τη φωτιά» της ηττημένης στον πόλεμο γερμανικής αστικής τάξης, κατασβήνοντας ταυτόχρονα τις «φωτιές» που έκαιγαν «από τα κάτω», από την πλευρά της γερμανικής εργατικής τάξης.

Οι σοσιαλδημοκράτες παρουσίασαν τη συμμετοχή τους σε αυτή τη βραχύβια κυβέρνηση ως «επανάσταση από τα πάνω». Δηλαδή, παρουσίασαν ως επανάσταση, ως αλλαγή δηλαδή της τάξης που βρίσκεται στην εξουσία, τις αναγκαίες προσαρμογές στις οποίες προχώρησε ένα αστικό κράτος¹⁶ που μόλις έβγαине από έναν πόλεμο, ενώ ταυτόχρονα απειλούνταν από ένα επαναστατικό κύμα¹⁷. Παρά τις σημαντικότερες ιστορικές διαφορές, η λογική της «επανάστασης από τα πάνω» των προδοτών σοσιαλδημοκρατών του 1918 και η λογική «ειρηνική επανάσταση μέσω της συμμετοχής σε κυβέρνηση» που προπαγάνδιζε ο ΣΥΡΙΖΑ έχουν τον ίδιο πυρήνα: Επικαλούνται τη ριζική αλλαγή και την επανάσταση για να τις αποτρέψουν, ταυτίζουν την επανάσταση με την αλλαγή της σύνθεσης της αστικής κυβέρνησης, αποκόβουν την επανάσταση από τη δράση της εργατικής τάξης, η οποία πρέπει να πάρει στα χέρια της τα συγκεντρωμένα μέσα παραγωγής και να οικοδομήσει με την καθοδήγηση του κόμματός της τη νέα κοινωνία.

Η εξέγερση των ναυτών του Κιέλου, που λάμβανε χώρα την ίδια περίοδο, αποτέλεσε τη σπίθα για να ξεσπάσει η επαναστατική πυρκαγιά σε ολόκληρη τη Γερμανία¹⁸. Σε λίγες μέρες το επαναστατικό ρεύμα συνεπήρε σχεδόν ολόκληρη τη Γερμανία. Συμβούλια στρατιωτών, ναυτών και εργατών συγκροτούνταν σε όλες σχεδόν τις γερμανικές πόλεις. Οι κόκκινες σημαίες κυμάτιζαν παντού. Η επαναστατική πυρκαγιά ήταν εκτός ελέγχου. Επρεπε γρήγορα να ξεριζωθούν οι πυρήνες, τα κύτταρα της νέας εξουσίας που είχαν δημιουργηθεί σε πολλές πόλεις. Αν δε γινόταν αυτό έγκαιρα, τότε το καρκίνωμα του κομμουνισμού, που ήδη είχε κάνει την εντυπωσιακή του εμφάνιση στο σώμα του γερμανικού καπιταλισμού, θα πάθαινε μετάσταση σε όλα του τα μέρη και ο θάνατός του θα ήταν το μόνο σίγουρο αποτέλεσμα.

Είχε έρθει η ώρα να αξιοποιηθούν τα «βρωμόνερα» της σοσιαλδημοκρατίας. Ο σοσιαλδημοκράτης βουλευτής Νόσκε πήγε ως κυβερνητικό στέλεχος πλέον στο επαναστατημένο Κίελο. Με το κύρος του παλιού σοσιαλδημοκράτη, ο Νόσκε αυτοανακηρύχθηκε κυβερνήτης του Κιέλου, άρπαξε την προεδρία του Συμβουλίου των στρατιωτών και γρήγορα κατέπνιξε «από τα πάνω» την εξέγερση. Εγραφε τριάντα χρόνια αργότερα: «*Αν εκείνη την εποχή έπαιρνα και μετέφερα την κόκκινη σημαία της εξέγερσης, τότε από το Κίελο θα απλωνόταν σε όλη τη Γερμανία ένα κύμα που τις διαστάσεις του δεν μπορεί να υπολογίσει κανείς σήμερα*»¹⁹. Η ίδια μέθοδος ακολουθήθηκε και στις υπόλοιπες πόλεις. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του σοσιαλδημοκράτη πρωθυπουργού της Στουτγάρδης Βίλχελμ Μπλος, ο οποίος έκανε τα πάντα «για να προστατέψει το κράτος από μία δικτατορία τύπου μπολσεβίκων», όπως έλεγε ο ίδιος. Οι σοσιαλδημοκράτες, αφού διακήρυξαν την «επανάσταση από τα πάνω», μπήκαν μέσα στις εξεγέρσεις για να προλάβουν και να στραγγάλισουν εν τη γενέσει της την

επανάσταση «από τα κάτω», από την εργατική τάξη.

Φυσικά, αυτή η επανάσταση «από τα κάτω» προϋπέθετε την ύπαρξη επαναστατικού κόμματος της εργατικής τάξης. Αυτές τις μέρες, όμως, τέτοιο κόμμα δεν υπήρχε. Αν και είχε διαμορφωθεί ένας κομμουνιστικός πυρήνας, αυτός παρέμενε σιδηροδέσμιος μέσα στα ασφυκτικά γι' αυτόν πλαίσια του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος, με συνέπεια να μην μπορεί να παίξει το ρόλο του ως πρωτοπορία της εργατικής εξέγερσης. Η αναγκαιότητα πλήρους οργανωτικής ρήξης αυτού του κομμουνιστικού πυρήνα συνειδητοποιήθηκε στο έδαφος της εξελισσόμενης αντεπανάστασης δύο περίπου μήνες αργότερα. Δυστυχώς, όμως, πλέον ήταν αργά.

Ενώ οι επαναστάτες ταλαντεύονταν γι' αυτή την οργανωτική ρήξη, οι αντεπαναστάτες δεν είχαν καμία ταλάντευση. Αυτό φάνηκε και όταν στις 9 Νοέμβρη η επανάσταση έφτασε στην πρωτεύουσα, στο Βερολίνο. Τότε ξέσπασε μεγάλη απεργία, οι απεργοί συμφιλιώθηκαν με τους στρατιώτες και κατέλαβαν τα στρατόπεδα και πολλά κυβερνητικά κτίρια. Πλέον απαιτούνταν τεράστιες δόσεις «βρωμόνερων». Ο πρίγκιπας Μαξ παραιτείται και παραδίδει οικειοθελώς την καγκελαρία του Ράιχ στον ηγέτη των σοσιαλδημοκρατών, τον Εμπερτ. Η αιτιολόγηση από τον ίδιο της απόφασής του δε χωράει κανένα σχοτασμό: *«Σκέφτηκα: Είναι σχεδόν βέβαιο ότι η επανάσταση θα νικήσει. Δεν μπορούμε να την καταστείλουμε, ίσως όμως καταφέρουμε να την πνίξουμε»²⁰*. Μία ώρα αργότερα ο σοσιαλδημοκράτης Σάιντεμαν κηρύσσει από ένα παράθυρο του Ράιχσταγκ την «Ελεύθερη Γερμανική Δημοκρατία» για να προλάβει αυτό που έγινε λίγες ώρες μετά, την ανακήρυξη από τον Λίμπκνεχτ της «Ελεύθερης Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Γερμανίας». Το αποτέλεσμα ήταν το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα να μη συμμετέχει απλώς στην αστική κυβέρνηση (όπως έκανε από τις αρχές του μήνα), αλλά να έχει και την κεφαλή της, τον καγκελάριο του Ράιχ.

Οι διαδικασίες σχηματισμού της κυβέρνησης έχουν ιδιαίτερη σημασία και σημαντικά κοινά στοιχεία με ζητήματα της τρέχουσας πολιτικής αντιπαράθεσης: Πρώτον, ο Εμπερτ κατάφερε να τραβήξει στην κυβέρνηση και το Ανεξάρτητο Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα²¹, προσπαθώντας και με αυτό τον τρόπο να τραβήξει ακόμα και τους απογοητευμένους με το SPD εργάτες στην «κυβερνητική στρούγκα» και να χρησιμοποιήσει τους «Ανεξάρτητους» ως «φύλλο συκής» της αντεπανάστασης. Η προσπάθεια αυτή έγινε από την πλευρά του SPD με τα επιχειρήματα περί «ενότητας των σοσιαλιστών» και «τερματισμού της σοσιαλιστικής διχόνοιας», επιχειρήματα τα οποία αξιοποιούνται στο έπακρο και στις μέρες μας για την ενσωμάτωση και τον αφοπλισμό του κινήματος. Δεύτερον, ιδιαίτερη σημασία έχει η στάση του Λίμπκνεχτ της ομάδας Σπάρτακος²², τον οποίο οι «Ανεξάρτητοι» πρότειναν να συμμετάσχει στην κυβέρνηση. Ο Λίμπκνεχτ αρνήθηκε κατηγορηματικά, πηγαίνοντας κόντρα στο ρεύμα των προσδοκιών και των αυταπατών που είχαν δημιουργηθεί. Οι εργάτες πιέζαν τον Λίμπκνεχτ να συμμετάσχει στην κυβέρνηση γιατί τον θεωρούσαν ως το πιο συνεπές στοιχείο της σοσιαλδημοκρατίας (το Κομμουνιστικό Κόμμα Γερμανίας δεν είχε ιδρυθεί ακόμα και η ομάδα Σπάρτακος συμμετείχε ως «αριστερή πτέρυγα» στο Ανεξάρτητο Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα) και εγγύηση ότι η κυβέρνηση θα πραγματοποιούσε τις δεσμεύσεις της και πάνω απ' όλα τη γρήγορη σύναψη ειρήνης.

Ετσι, στις 10 Νοέμβρη η συνεδρίαση της Γενικής Συνέλευσης των «επαναστατικών» Συμβουλίων των Εργατών και των Στρατιωτών του Βερολίνου, η οποία αποτελούνταν στη συντριπτική της πλειοψηφία από σοσιαλδημοκράτες, κατέληξε στο σχηματισμό κυβέρνησης συνεργασίας του SPD και των «Ανεξάρτητων» υπό την καγκελαρία του Εμπερτ. Η καινούρια κυβέρνηση πήρε την ονομασία «Συμβούλιο των Λαϊκών Επιτρόπων» για να υπενθυμίζει στους εργαζόμενους ότι πρόκειται για μία κυβέρνηση που προέκυψε από την ...«επανάσταση από τα πάνω». Πρόκειται για πρωτόκουστη απάτη της πολύ έμπειρης και ικανής γερμανικής αστικής τάξης, η οποία βάφτισε την κυβέρνηση που ήταν επιφορτισμένη με την αντεπανάσταση ως «Κυβέρνηση των Σοβιέτ». Αλλη μία ιστορική απόδειξη του γεγονότος ότι το όνομα της κυβέρνησης δεν έχει σε τίποτα να κάνει με το ταξικό περιεχόμενο της πολιτικής της. Ας θυμηθούμε και τα δικά μας περί «σοσιαλιστικής κυβέρνησης» παλαιότερα ή «κυβέρνησης της αριστεράς» σήμερα.

Ιδιαίτερο ρόλο στη στάση των εργατών απέναντι στη νέα αντεπαναστατική κυβέρνηση έπαιξε η απαράδεκτη καθυστέρηση στη δημιουργία επαναστατικού κόμματος από τα επαναστατικά στοιχεία στη Γερμανία. Το γεγονός ότι δεν υπήρχε επαναστατικό κόμμα «να τους χαλάσει τη σουπα» δημιουργούσε στους εργάτες την ιδέα ότι αφού όλα τα εργατικά κόμματα ήταν μαζί στην κυβέρνηση, δεν υπήρχε καμία περίπτωση προδοσίας ή τουλάχιστον δεν υπήρχε άλλη προοπτική.

Αντί με αποφασιστικότητα να διαχωρίσουν τη θέση τους από τα μεταλλαγμένα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα, οι Γερμανοί επαναστάτες «βολόδερναν» ανάμεσά τους, έχοντας την αντίληψη ότι με αυτό τον τρόπο προστάτευαν την ενότητα του εργατικού κινήματος και ότι μπορούσαν να «τραβήξουν προς τα αριστερά» τους κεντριστές, ακόμα και κάποιους δεξιούς μέσα σε αυτά τα κόμματα. Η Ιστορία από τότε έχει αποδείξει ότι το ζήτημα της ταξικής ενότητας του εργατικού κινήματος όχι μόνο δεν περνάει μέσα από την ενότητα στην κορυφή του εργατικού κινήματος, αλλά προϋποθέτει την ανοιχτή πολιτική, ιδεολογική και οργανωτική σύγκρουση με τα συμβιβαστικά στοιχεία μέσα σε αυτό. Μόνο έτσι διασφαλίζεται η πολιτική αυτοτέλεια του κινήματος της εργατικής τάξης σε όλες τις φάσεις.

Αυτή η αυτοτέλεια τελικά δεν μπόρεσε να κερδηθεί έγκαιρα στη Γερμανία. Η αγωνία για την ενότητα στην κεφαλή του κινήματος παρέδωσε το κίνημα σιδηροδέσμιο στην αγκαλιά της αντεπανάστασης και τσάκισε οποιαδήποτε προοπτική επικράτησης της επανάστασης και ταξικής ενότητας στη βάση. Τελικά αυτό που πέτυχαν με τη διστακτικότητα και τις αυταπάτες τους οι επαναστάτες είναι η ενότητα των αντεπαναστατικών στοιχείων και η στοιχίση πίσω τους αρκετών επαναστατικών στοιχείων, τα οποία σταδιακά τραβήχτηκαν «προς τα δεξιά». Οπως σημειώνει και ο Λένιν, *«το μεγάλο ατύχημα και ο κίνδυνος για την Ευρώπη είναι ότι δεν υπάρχει στην Ευρώπη ένα επαναστατικό κόμμα. Υπάρχουν κόμματα προδοτών τύπου Σάιντεμαν, Ρενοντέλ, Χέντερσον, Βεμπ και Σία ή λακέδων τύπου Κάουτσκι. Δεν υπάρχει ένα κόμμα επαναστατικό»²³*. Επαληθεύτηκε με τραγικό τρόπο για άλλη μια φορά ότι η εργατική τάξη συγκροτείται ως κυρίαρχη τάξη πρώτα απ' όλα με το κόμμα της ή με άλλα λόγια ότι δεν μπορεί να γίνει και να διατηρηθεί ως κυρίαρχη τάξη αν δε διαθέτει το δικό της επαναστατικό κόμμα.

Ο σχηματισμός αντεπαναστατικής κυβέρνησης ξεκίνησε με τη λογική της ανάθεσης και του εφησυχασμού, με τον Εμπερτ να δηλώνει ότι «οι εργάτες και οι στρατιώτες δε χρειάζεται να ανησυχούν για τα κοινωνικά επιτεύγματα της επανάστασης», τα οποία θα εξασφάλιζε το Συμβούλιο των Λαϊκών Επιτρόπων, το γερμανικό ...Ανώτατο Σοβιέτ. Αρα, όχι εξουσία της εργατικής τάξης, όχι δημιουργία της νέας κοινωνίας με τα ίδια τα χέρια της εργατικής τάξης, αλλά ανάθεση και εφησυχασμός. Η αντεπαναστατική κυβέρνηση, θέλοντας να αποτρέψει την προοπτική μετεξέλιξης των Συμβουλίων σε όργανα επαναστατικής πάλης, αρχικά τους προσέδωσε τον κάλπικο και εφησυχαστικό χαρακτήρα των «οργάνων εξουσίας». Στη συνέχεια αναιρέσε

και αυτό το χαρακτηρισμό, κάνοντας λόγο για «όργανα ελέγχου»²⁴, για να περάσουμε λίγο μετά στον Σάιντεμαν να αναφέρει και αυτό τον κάλπικο χαρακτηρισμό και να δηλώνει ότι: «*Ο,τι είναι να ελεγχθεί, θα το ελέγξουμε εμείς*». Πολύ γρήγορα τα Συμβούλια καταργήθηκαν και τυπικά για να εδραιωθεί στη Δημοκρατία της Βαϊμάρης ένα σύστημα καθαρού αστικού κοινοβουλευτισμού.

Η συνέλευση των Συμβουλίων ανακήρυξε ότι: «*Η Γερμανία έγινε Δημοκρατία, μια Σοσιαλιστική Δημοκρατία (...) Οι φορείς της πολιτικής εξουσίας είναι τώρα τα Συμβούλια των εργατών και των στρατιωτών*». Ενώ καθιστούσε τη γενικευμένη απαίτηση για κοινωνικοποίηση των μέσων παραγωγής διαβεβαιώνοντας: «*Η γρήγορη και συνεπής κοινωνικοποίηση των καπιταλιστικών μέσων παραγωγής, με βάση την κοινωνική δομή της Γερμανίας και το βαθμό ωρίμανσης της οικονομικής και πολιτικής της οργάνωσης, είναι πραγματοποιήσιμη χωρίς έντονες αναταραχές*»²⁵. Το «χωρίς έντονες αναταραχές» σήμαινε ότι δεν έπρεπε να αγωνιστούν οι εργάτες γι' αυτή την κοινωνικοποίηση, αλλά να έμεναν ήσυχτοι ότι αυτή θα πραγματοποιούνταν από τα πάνω, με τα διατάγματα του «Συμβουλίου των Λαϊκών Πληρεξουσίων».

Χαρακτηριστική είναι η τοποθέτηση του Λίμπκνεχτ, ο οποίος κόντρα στο ρεύμα δήλωνε: «*Πρέπει να ρίξω νερό στο κρασί του ενθουσιασμού σας. Η αντεπανάσταση βρίσκεται ήδη εν εξελίξει. Βρίσκεται εδώ, ανάμεσά μας*». Ο ηγέτης των Γερμανών επαναστατών αποδοκιμάστηκε από τις μάζες, οι οποίες... ορκίζονταν στην επανάσταση. Επίσης σημείωνε: «*Μπορεί να αρκεστεί το προλεταριάτο στην εξουδετέρωση των Χοεντσόλερν*²⁶; Ποτέ πια! Η κατάργηση της κυριαρχίας των τάξεων, της εκμετάλλευσης και της καταπίεσης, η εγκαθίδρυση του σοσιαλισμού - αυτός είναι ο σκοπός μας. Η σημερινή κυβέρνηση αυτοονομάζεται σοσιαλιστική. Μέχρι τώρα, όμως, ενήργησε μόνο για τη διατήρηση της καπιταλιστικής ατομικής ιδιοκτησίας»²⁷.

Την ίδια μέρα, ενώ στην αίθουσα της συνεδρίασης οι εκλεγμένοι αντιπρόσωποι των Συμβουλίων ζητωκραύγαζαν υπέρ της επανάστασης και της νέας «επαναστατικής» κυβέρνησης, ο Εμπερτ ήρθε από το γραφείο του σε συμφωνία με την Ανώτατη Στρατιωτική Διοίκηση υπό το στρατηγό Γκρένερ, αντικαταστάτη του Λούντεντορφ, συνάπτοντας το λεγόμενο σύμφωνο Εμπερτ - Γκρένερ²⁸. Τα στρατεύματα του Ράιχ ήταν στη διάθεση της «επανάστασης από τα πάνω», δηλαδή της αντεπανάστασης. Ο ίδιος ο Γκρένερ δήλωνε το 1925: «*Το απόγευμα της 10ης Νοέμβρη έκλεισα με το Λαϊκό Επίτροπο Εμπερτ τηλεφωνικά μία συμμαχία με στόχο την καταπολέμηση της επανάστασης. Από την αρχή κίχλας παλέψαμε μαζί ενάντια στην επανάσταση και μάλιστα, κάτω από δική μου πρωτοβουλία, σύμφωνα με το δικό μου καθορισμό στόχων και με όλα τα μέσα που εγώ θεωρούσα κατάλληλα για τη συντριβή της επανάστασης*»²⁹. Η ανάλυση του Λένιν επιβεβαιώθηκε και στη Γερμανία: «*Ο σοσιαλσοβινισμός είναι ολοκληρωμένος ομορτισμός. Εχει ωριμάσει για μια ανοιχτή, συχνά πρόστυχη, συμμαχία με την αστική τάξη και τα γενικά επιτελεία*»³⁰.

Αντί της κοινωνικοποίησης όμως - στην οποία θα σταθούμε παρακάτω - ήρθε η ταξική ειρήνη. Μετά από την επαισχυνη «Burgfrieden», την ταξική ειρήνη που είχαν υποσχεθεί οι Γερμανοί σοσιαλδημοκράτες για τη διάρκεια του πολέμου, ήρθε η ανανέωση της ταξικής ειρήνης και για τη διάρκεια της ειρήνης. Στις 15 Νοέμβρη οι συμβιβασμένοι συνδικαλιστές ηγέτες ήρθαν σε συνεννόηση με τους μεγαλοκαπιταλιστές και ίδρυσαν τη λεγόμενη Κεντρική Εργατική Ένωση. Με αυτήν οι καπιταλιστές πέταγαν λίγα πρόσκαιρα ψίχουλα στους εργάτες και αντ' αυτού εξασφάλιζαν την υποστήριξη της διοίκησης των συνδικάτων στα ζωτικά γι' αυτούς ζητήματα, την αποτροπή της κοινωνικοποίησης, την αβώωση των επιχειρήσεων που κέρδοσκοπούσαν στον πόλεμο κ.λπ. Για άλλη μια φορά επιβεβαιώθηκε ότι οι καπιταλιστές πάντα διατεθειμένοι να κάνουν κάποιες παραχωρήσεις, πάντα κάτω από την πίεση των εργατικών κινήματος, μόνο εφόσον αυτές διευκολύνουν την απειλούμενη σταθερότητα της εξουσίας τους και εφόσον φυσικά αυτές οι παραχωρήσεις δε δυσκολεύουν την καπιταλιστική αναπαραγωγή. Βέβαια, ούτε αυτές οι κατακτήσεις είναι στέρεες στο έδαφος της κυριαρχίας των μονοπωλίων. Αυτό αποδείχτηκε και στην περίπτωση αυτή όταν, μετά τη σταθεροποίηση του γερμανικού καπιταλισμού στη Δημοκρατία της Βαϊμάρης και ακόμα πιο γρήγορα μετά το ξέσπασμα της παγκόσμιας καπιταλιστικής κρίσης το 1929, όλες αυτές οι κατακτήσεις αναιρέθηκαν.

Η εφημερίδα του «Σπάρτακου» επέμενε κόντρα στο ρεύμα του εφησυχασμού και της ανάθεσης, υποστηρίζοντας: «*Δεν έχει λυθεί το ζήτημα με την καθαίρεση μερικών Χοεντσόλερν, πολύ λιγότερο αν προστεθούν στην ηγεσία μερικοί κυβερνητικοί σοσιαλιστές παραπάνω. Αυτοί υποστηρίζουν εδώ και τέσσερα χρόνια την αστική τάξη και δεν μπορούν να κάνουν τίποτε άλλο από το να συνεχίσουν να την υποστηρίζουν. Μην εμπιστεύεστε αυτούς που πιστεύουν ότι έχουν το δικαίωμα να διευθύνουν τις τύχες σας από την έδρα του καγκελάρου του Ράιχ και τις υπουργικές θέσεις. Οχι στην κάλυψη των θέσεων από τα πάνω προς τα κάτω - καινούρια οργάνωση της εξουσίας από τα κάτω προς τα πάνω*»³¹.

Το Συνέδριο των Συμβουλίων του Ράιχ³², που έλαβε χώρα στο Βερολίνο από τις 16 ως τις 21 Δεκέμβρη 1918, έλυσε το ζήτημα της εξουσίας προς όφελος της αστικής τάξης. Η απάντηση στο ζήτημα «εργατική εξουσία στη βάση των συμβουλίων ή εθνοσυνέλευση» δόθηκε με τον ακριβώς αντίθετο τρόπο απ' ό,τι απάντησε η Οχτωβριανή Επανάσταση στη Ρωσία. Το Συνέδριο αποφάσισε το πέρασμα της εξουσίας στην Εθνοσυνέλευση που θα προέκυπτε μετά τις εκλογές που ορίστηκαν για τις 19 Γενάρη 1919. Ο αστικός κοινοβουλευτισμός είχε θριαμβεύσει μέσα από το ...Συνέδριο των Εργατικών Συμβουλίων.

Στις αρχές Γενάρη και αφού το πρώτο επαναστατικό κύμα είχε αποκρουστεί επιτυχώς υπό την καθοδήγηση της κυβέρνησης με κορμό το SPD, ξεκίνησε από το Βερολίνο η μεγάλη αντεπαναστατική απειλή³³. Η επιβολή της τάξης έπρεπε να ξεκινήσει από το «ανήσυχο» Βερολίνο και να εξαπλωθεί σε ολόκληρη τη χώρα. Οπως έλεγε ο Γκρένερ, «*μέσα Φλεβάρη το Μούνστερ και η περιοχή του Ρουρ, το δεύτερο τρίτο του Φλεβάρη η βιομηχανική περιοχή της Κεντρικής Γερμανίας, αρχές Μάρτη και πάλι το Βερολίνο στην κατάπνιξη της γενικής απεργίας, αρχές Μάρτη επίσης το Μπράουνσβαϊχ, τον Απρίλη το Ελεύθερο Κράτος της Σαξονίας*»³⁴, ενώ το Μάη ακολούθησε το Μόναχο κ.λπ.

Στο Βερολίνο όλα άρχισαν με αφορμή το «ξήλωμα» του λαοφιλούς αστυνομικού διευθυντή του Βερολίνου Αϊχορν και την αντικατάστασή του από μέλος του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος, η οποία ξεσήκωσε θύελλα αντιδράσεων, πανεργατική απεργία με τεράστια επιτυχία και εντέλει εξέγερση με κατάληψη κυβερνητικών κτιρίων, εφημερίδων κ.λπ. Η εξέγερση έπρεπε να στραγγαλιστεί. Ο σοσιαλδημοκράτης Νόσκε (ο άνθρωπος που λίγες βδομάδες πριν πήγε στο Κίελο για να πνίξει την εξέγερση ανακηρύσσοντας τον εαυτό του ηγέτη της) είπε το φοβερό: «*Τι να γίνει! Κάποιος πρέπει να γίνει το αιμοβόρο σκυλί. Εγώ δε φοβάμαι τις ευθύνες*»³⁵. Αυτό το σοσιαλδημοκρατικό σκυλί της αντεπανάστασης πήρε την κατάσταση στα χέρια του. Έκανε έκκληση για την ανάπτυξη των παραστρατιωτικών ακροδεξιών σωμάτων εθελοντών, γνωστών ως

Freikorps³⁶, χρηματοδότησε και στήριξε την ανάπτυξή τους και τους κάλεσε να παίξουν πιο ενεργό ρόλο στην κατάπιξη της εξέγερσης.

Το αποτέλεσμα ήταν το Βερολίνο να πνιγεί στο αίμα των εργατών. Αποκορύφωμα του οργίου της καθοδηγούμενης από τους σοσιαλδημοκράτες αντεπαναστατικής βίας ήταν η άγρια δολοφονία των ηγετών του ΚΚ, των «σπαρτακιστών» Καρλ Λίμπκνεχτ και Ρόζα Λούξεμπουργκ στις 15 Γενάρη 1919³⁷. Η γερμανική σοσιαλδημοκρατία απέδειξε ότι εκτός από το καρτότο ήξερε πολύ καλά να χρησιμοποιεί και το μαστίγιο της αντεπαναστάσεως. Η ανταμοιβή από την αστική τάξη τα επόμενα 14 χρόνια της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης θα ήταν αντίστοιχη των υπηρεσιών της.

Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε ότι το γενικό αποτέλεσμα της δράσης του SPD κατά την Επανάσταση του Νοέμβρη ήταν η περιφρούρηση και διατήρηση της αστικής κρατικής μηχανής και η συνέχειά της στις νέες μεταπολεμικές συνθήκες. Ενδεικτικό είναι το σχόλιο του σοσιαλδημοκράτη Χ. Βίνκλερ στο πρόσφατο βιβλίο του «Βαϊμάρη, η Ανάπηρη Δημοκρατία», στο οποίο χαρακτηρίζει υπερσυνέχεια τη διακυβέρνηση των σοσιαλδημοκρατών στα τέλη του 1918 και το 1919, ακριβώς για να αναδείξει την πλήρη απουσία επαναστατικής ρήξης σε αυτή την περίοδο.

Ο επίσης σοσιαλδημοκράτης Γκούσταφ Αουερνχάιμερ ξεχωρίζει κι αυτός το μεγάλο σοσιαλδημοκρατικό κατόρθωμα της περιόδου, υποστηρίζοντας ότι «*παρά τις διαφοροποιήσεις (...) η έννοια "αστική κοινωνία" φαίνεται ως πρόσφορη για τον χαρακτηρισμό της ιστορικής συνέχειας της Γερμανίας στο ίδιο χρονικό διάστημα. Ο πυρήνας της αστικής κοινωνίας - η ατομική ιδιοκτησία στα μέσα παραγωγής - πήρε άλλη μορφή αλλά δεν καταργήθηκε. Η επανάσταση του 1918, με την πτώση της Μοναρχίας, σηματοδοτεί μία διπλή ρήξη: Αφενός η αρχή της καπιταλιστικής ιδιοκτησίας απελευθερώθηκε από τους τελευταίους φεουδαλικούς περιορισμούς, αφετέρου κατόρθωσε να αντιμετωπίσει με επιτυχία τον κίνδυνο των κοινωνικοποιήσεων, αν και παράλληλα υποχρεώθηκε σε διάφορες (σ.σ. πολύ πρόσκαιρες, όπως θα δούμε) υποχωρήσεις κοινωνικοκρατικού χαρακτήρα. Η έννοια "αστική κοινωνία" μπορεί να χρησιμοποιηθεί για έναν επιπλέον λόγο, εφόσον περιλαμβάνει κατά κάποιο τρόπο ως αντίποδά της το προλεταριάτο και το κίνημα χειραφέτησής του»³⁸.*

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Η λέξη Ράιχ (Reich), η οποία στα ελληνικά μεταφράζεται ως βασιλείο ή αυτοκρατορία, αποτελεί την επίσημη ονομασία του γερμανικού κράτους σε διάφορες στιγμές της ιστορίας του μέχρι το 1945. Το λεγόμενο πρώτο Ράιχ ήταν η «Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία του Γερμανικού Έθνους», η οποία (με μικρές αλλαγές στην ονομασία της) διάρκεσε από τα τέλη της πρώτης χιλιετίας μέχρι το 1806. Το δεύτερο Ράιχ -στο οποίο αναφέρεται και η στιχομυθία- ήταν το καθεστώς της συνταγματικής μοναρχίας του πρώτου γερμανικού έθνους κράτους από την ίδρυσή του το 1871 μέχρι το τέλος του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου το 1918. Ο όρος «τρίτο Ράιχ» αποτελούσε προπαγανδιστικό χαρακτηρισμό του γερμανικού κράτους κατά τα χρόνια της κυριαρχίας του Χίτλερ και του Εθνικοσοσιαλιστικού Κόμματος, δηλαδή από το 1933 μέχρι το 1945. Η περίοδος από τα τέλη του 1918 μέχρι το 1933 χαρακτηρίζεται ως Δημοκρατία της Βαϊμάρης και αποτελεί την πρώτη περίοδο αστικής κοινοβουλευτικής δημοκρατίας στη χώρα.

2. Deutsche Geschichte, F.A. Brockhaus, σελ. 231.

3. Στη βραχύβια κυβέρνηση Μαξ, η οποία διάρκεσε από τις 4 μέχρι τις 9 Νοέμβρη 1918, συμμετείχαν το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα, το Κόμμα του Κέντρου και οι Φιλελεύθεροι.

4. Το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα Γερμανίας ιδρύθηκε από τους Βίλχελμ Λίμπκνεχτ και Αουγκουστ Μπέμπελ το 1869 ως Σοσιαλδημοκρατικό Εργατικό Κόμμα. Το 1875 συνενώθηκε στην πόλη Γκότα με τη Λασαλική Γενική Γερμανική Εργατική Ενωση για να συγκροτήσουν το Σοσιαλιστικό Κόμμα Γερμανίας. Το σημερινό του όνομα το πήρε στο Συνέδριο της Ερφούρτης το 1891. Αν και επίσημα το ακρωνύμιο SPD υιοθετήθηκε από το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα Γερμανίας μετά τον Πόλεμο, εμείς θα το χρησιμοποιήσουμε σε ολόκληρο το άρθρο.

5. Ενδεικτική είναι η τοποθέτηση του Φριτζ Τάρνοφ, βουλευτή και ηγετικού συνδικαλιστικού στελέχους του SPD, στον οποίο αποδίδεται η φράση ότι το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα είναι ο γιατρός δίπλα στο κρεβάτι του άρρωστου καπιταλισμού. Συγκεκριμένα, στο Συνέδριο του κόμματος στη Λειψία το 1931 δήλωνε: «Όταν ο ασθενής αγκομαχά, οι μάζες έξω πεινάνε. Όταν εμείς το ξέρουμε αυτό και γνωρίζουμε ένα φάρμακο, ακόμα κι αν δεν είμαστε πεισμένοι ότι θα γιατρέψει τον ασθενή αλλά τουλάχιστον θα απαλύνει τον πόνο του... τότε του δίνουμε το φάρμακο και δε σκεφτόμαστε σαν να είμαστε κληρονόμοι που περιμένουμε το τέλος του».

6. Φυσικά η πάλη επαναστατικών και μεταρρυθμιστικών θέσεων δεν περιορίζεται σε αυτή την περίοδο, αλλά ενυπάρχει πάντα για ένα κομμουνιστικό κόμμα που δρα σε συνθήκες καπιταλισμού αλλά και ανώριμου κομμουνισμού. Η ιστορία μάλιστα του εργατικού κινήματος στον 20ό αιώνα έδειξε ότι η ανθεκτικότητα των μεταρρυθμιστικών θέσεων ήταν πολύ μεγαλύτερη και εκφραζόταν ακόμα και μέσα στα κομμουνιστικά κόμματα, τα οποία δημιουργήθηκαν ακριβώς στη βάση της αντιπαράθεσης με το μεταρρυθμιστικό ρεύμα μέσα στις γραμμές του εργατικού και σοσιαλδημοκρατικού κινήματος.

7. Το δίκτυο οργανώσεων που προπολεμικά πρόσκεινταν άμεσα ή έμμεσα στο κόμμα ήταν τεράστιο και ποικιλόμορφο. Το κόμμα έλεγχε 62 τυπογραφεία, 90 ημερήσιες εφημερίδες, απασχολώντας πάνω από 10.000 εργάτες στους εκδοτικούς του οίκους. Επίσης, υπό τον έλεγχό του βρίσκονταν εταιρείες, σύλλογοι, ξενοδοχεία, ένα θέατρο, μία σχολή εκπαίδευσης στελεχών του κόμματος, χορωδίες κλπ. (Mitchell H., Stearns P.: «Workers and Protest; the European Labor Movement, the working classes and the origins of social democracy, 1890-1914», εκδ. «F.e. PeacockPublishers», 1971, σελ. 97).

8. Από το 1878 μέχρι το 1890 ήταν σε ισχύ ο λεγόμενος Αντι-σοσιαλιστικός νόμος του Μπίσμαρκ, ο οποίος, αν και δεν έθετε τελείως εκτός νόμου την ύπαρξη του SPD, έθετε εκτός νόμου το σύνολο σχεδόν της πολιτικής του δραστηριότητας.

9. Το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα ήταν πρώτο σε ψήφους στις τελευταίες εκλογές το 1912. Από το 1890 το κόμμα σημείωνε αλματώδη εκλογική άνοδο. Το 1890 συγκέντρωσε το 19,8% των ψήφων, το 1893 το 23,3%, το 1898 το 27,2%, το 1903 το 31,7%, το 1907 το 29% και το 1912 το 34,8%.

10. Φωτεινή εξαίρεση αποτέλεσε ο Καρλ Λίμπκνεχτ, γιος του Βίλχελμ Λίμπκνεχτ, ενός εκ των δύο ιδρυτών του

κόμματος. Ο Λίμπκνεχτ ήταν ο μοναδικός από τους 110 βουλευτές του SPD, αλλά και ο μοναδικός σε ολόκληρο το Ράιχσταγκ, που αντιτάχθηκε στον ιμπεριαλιστικό πόλεμο, απέχοντας από την πρώτη ψηφοφορία του Αυγούστου για τις πολεμικές πιστώσεις (ο λόγος για τον οποίο απείχε αντί να καταψηφίσει ήταν για να μη θέσει, όπως πίστευε, σε κίνδυνο τη «διαφύλαξη της ενότητας του κόμματος» που είχε θέση υπερψήφισής τους), ενώ στη δεύτερη ψηφοφορία το Δεκέμβρη του 1914 η ψήφος του ήταν η μοναδική αρνητική στο SPD και σε ολόκληρο το Ράιχσταγκ. Ο Λίμπκνεχτ «πλήρωσε» την επαναστατική του στάση με 4½ χρόνια φυλάκιση και λίγο αργότερα με την ίδια του τη ζωή, όπως θα δούμε στη συνέχεια. Στην ουσία, η επαναστατική θέση απέναντι στον ιμπεριαλιστικό πόλεμο εκφράστηκε κοινοβουλευτικά από ένα μόνο άνθρωπο, ενώ οι υπόλοιποι 109 σοσιαλδημοκράτες βουλευτές ψήφισαν τη στήριξη των πολεμικών επιδιώξεων της γερμανικής αστικής τάξης.

11. Ο Μπέμπελ χαρακτήρισε τη γερμανική πολιτική στην Αφρική βάρβαρη και κτηνώδη. Συγκρίνετε αυτή την τοποθέτηση με την τοποθέτηση του Εμπερτ για το Ράιχ και τα... δύο παιδιά του που θυσίασε γι' αυτό.

12. Οι Mitchell και Stearns αναφέρουν χαρακτηριστικά για την εκλογική μείωση του 1907: «οι ρεφορμιστές (σ.σ. του κόμματος) συμπέραναν ότι ο αντι-ιμπεριαλισμός ήταν πολυτέλεια. Εξάλλου, πολλοί από αυτούς, συμπεριλαμβανομένου του Μπερνστάιν, είχαν εκφραστεί ευνοϊκά προς τη γερμανική αποικιοκρατία» (Mitchell H, Stearns P, Workers and Protest; the European Labor Movement, the working classes and the origins of social democracy, 1890-1914, εκδ. F.e. Peacock Publishers, 1971, σελ. 98).

13. Grebing H, The History of the German Labor Movement: A Survey, Leamington Spa: Berg Publishers, 1985, σελ. 66.

14. Από το 1916 η πολιτική της Γερμανίας δεν καθοριζόταν από τον Κάιζερ (Αυτοκράτορα) και από την κυβέρνηση, αλλά από την Ανώτατη Στρατιωτική Διοίκηση υπό τους στρατηγούς Χίντενμπουργκ και Λούντεντορφ. Ο τελευταίος πρότεινε -ενόψει της ήττας- τη μετατροπή της Αυτοκρατορίας σε κοινοβουλευτική μοναρχία με τη συμμετοχή των κομμάτων, μεταξύ των οποίων και του σοσιαλδημοκρατικού.

15. Κατά τη διάρκεια του πολέμου η στάση του SDP στηριζόταν στη λεγόμενη «Burgfrieden», ένα είδος ταξικής ειρήνης που συμφώνησε το κόμμα με την κυβέρνηση για όσο διαρκούσε ο πόλεμος. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της απεργίας του Γενάρη 1918. Ελλείψει οργανωμένου επαναστατικού κόμματος, το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα, το οποίο στήριζε αναφανδόν τη γερμανική αστική τάξη και τον πόλεμο της, ανέλαβε την καθοδήγηση της απεργίας αυτής, η οποία στόχευε να δημιουργήσει προβλήματα στη γερμανική πολεμική μηχανή. Ποιος ο λόγος; Το 1925 ο Φ. Εμπερτ σημείωνε: «Συμμετείχα στην ηγεσία της απεργίας με τη συγκεκριμένη πρόθεση να τελειώσει η γρηγορότερο η απεργία και να αποφευχθεί έτσι η ζημιά για τη χώρα μας» (βλ. Βόλφγκανγκ Ρούγκε: «Η Επανάσταση του Νοέμβρη του 1919 στη Γερμανία», εκδ. «Σύγχρονη Εποχή», 1991, σελ. 23).

16. Αν και αξίζει να σημειωθεί ότι το SPD ήταν αντίθετο ακόμα και με πολλούς από τους αστικούς εκσυγχρονισμούς. Για παράδειγμα, παρά τις διακηρύξεις του περί δημοκρατίας, έκανε τα πάντα για να διατηρήσει στο θρόνο τον Κάιζερ Βίλχελμ ΙΙ ή τουλάχιστον να διατηρήσει τον ίδιο το θρόνο. Ωστόσο, αυτό κατέστη αδύνατο στην πορεία των επαναστατικών εξελίξεων.

17. Όπως σημείωνε η ομάδα Σπάρτακος (για την ομάδα του Σπάρτακου βλ. υποσ. 22) τον Οκτώβρη «Το ιστορικό νόημα και ο σκοπός αυτών των "κυβερνητικών μεταρρυθμίσεων" της τελευταίας στιγμής, πριν από μία αναμενόμενη καταιγίδα, είναι πάντα τα ίδια: η "ανανέωση" του παλιού ταξικού κράτους με "ειρηνικό τρόπο", δηλαδή επιφανειακές μικροαλλαγές, με σκοπό να μείνει σώος ο πυρήνας και η ουσία της παλιάς ταξικής κυριαρχίας και να αποφευχθεί η ριζοσπαστική, πραγματική ανανέωση της κοινωνίας μέσω της επανάστασης των μαζών» (βλ. Βόλφγκανγκ Ρούγκε: «Η Επανάσταση του Νοέμβρη του 1919 στη Γερμανία», εκδ. «Σύγχρονη Εποχή», 1991, σελ. 26).

18. Στα τέλη Οκτώβρη οι ναύτες εξεγέρθηκαν εναντίον της συνέχισης του πολέμου, δεδομένης και της ήττας της Γερμανίας. Στις 30 Οκτώβρη δεν πειθάρχησαν στη διαταγή να αποπλεύσουν, ενώ σε κάποια πλοία ύψωσαν την κόκκινη σημαία. Χίλιοι ναύτες φυλακίστηκαν. Στις 3 Νοέμβρη χιλιάδες ναύτες, εργάτες και στρατιώτες διαδήλωσαν για την απελευθέρωσή τους. Η διαδήλωση πνίγηκε στο αίμα: 8 νεκροί και 29 τραυματίες ήταν το τίμημα που έπρεπε να πληρώσουν οι ναύτες (οι οποίοι στη συντριπτική τους πλειοψηφία ήταν εργάτες πριν τον πόλεμο) του Κίελου για να συνειδητοποιήσουν ότι απέναντί τους είχαν τη βία του αστικού κράτους και ότι απέναντι σε αυτή τη βία έπρεπε να προτάξουν τη δική τους επαναστατική βία. Στις 4 Νοέμβρη συγκροτήθηκαν Συμβούλια και κάλεσαν σε απεργία την επόμενη μέρα. Το βράδυ της 14ης Νοέμβρη το Κίελο βρισκόταν στα χέρια των εξεγερμένων. Αξίζει να αναφερθεί ότι η τοπική σοσιαλδημοκρατική εφημερίδα χαρακτήρισε το λουτρό αίματος "ένα λυπηρό επεισόδιο" και συνιστούσε την αποφυγή «κάθε ανώφελης συνέχισης του αγώνα» (βλ. Βόλφγκανγκ Ρούγκε: «Η Επανάσταση του Νοέμβρη του 1919 στη Γερμανία», εκδ. «Σύγχρονη Εποχή», 1991, σελ. 44).

19. βλ. Βόλφγκανγκ Ρούγκε: «Η Επανάσταση του Νοέμβρη του 1919 στη Γερμανία», εκδ. «Σύγχρονη Εποχή», 1991, σελ. 44.

20. Ο.π., σελ. 52.

21. Το Ανεξάρτητο Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα Γερμανίας δημιουργήθηκε τον Απρίλη του 1917 ως διάσπαση του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος Γερμανίας. Στην ουσία συνετέλεσε στη συγκράτηση «εντός των τειχών» των εργατικών μαζών που είχαν εξοργιστεί με το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα και στην πρόληψη δημιουργίας πραγματικά επαναστατικού εργατικού κόμματος. Σχεδόν στο σύνολό τους οι «Ανεξάρτητοι» προσχώρησαν το 1922 και πάλι στο Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα, ενώ μια μικρή μειοψηφία τους προσχώρησε στο Κομμουνιστικό Κόμμα Γερμανίας. Για λόγους συντομίας, στο κείμενο θα αναφερόμαστε στο κόμμα αυτό και ως «Ανεξάρτητοι».

22. Την Ανοιξη του 1915 συγκροτήθηκε από μέλη του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος που αντιπολιτεύονταν τη γραμμή του κόμματος γενικά, αλλά κυρίως στο θέμα του πολέμου, η ομάδα «Διεθνής», η οποία πήρε συνεπή διεθνιστική θέση κόντρα στη σοσιαλπατριωτική γραμμή του κόμματος. Η ομάδα αυτή αποτελούνταν από

γνωστούς Γερμανούς επαναστάτες, όπως οι Καρλ Λίμπκνεχτ, Ρόζα Λούξεμπουργκ, Φραντς Μέρινγκ, Κλάρα Τσέτκιν, Χέρμαν και Κέτε Ντούνκερ, Βίλχελμ Πικ κ.ά. Βασική τους θέση ήταν ότι ο κύριος εχθρός κάθε λαού -και του γερμανικού- βρίσκεται στην ίδια του τη χώρα. Ενα χρόνο αργότερα η ομάδα άρχισε να εκδίδει σειρά πολιτικών φυλλαδίων με το όνομα «Γράμματα του Σπάρτακου», απ' όπου πήρε και το όνομά της. Η ομάδα αυτή μετεξελιχθηκε μαζί με κάποια μέλη των «Ανεξάρτητων» στο Κομμουνιστικό Κόμμα Γερμανίας, το οποίο ιδρύθηκε στη Συνδιάσκεψη των Σπάρτακιστών από τις 30 Δεκέμβρη μέχρι την 1η Γενάρη 1919.

23. Β.Ι. Λένιν: «Απαντα», τ. 37, εκδ. «Σύγχρονη Εποχή», σελ. 109.

24. Αν και ο Λίμπκνεχτ σημείωνε ότι όσο υπάρχουν εργάτες και αστοί «ο ελεγκτής προλετάριος θα εξαπατηθεί από τον πανούργο αστό στο άψε σβήσε».

25. Βλ. Βόλφγκανγκ Ρούγκε: «Η Επανάσταση του Νοέμβρη του 1918 στη Γερμανία», εκδ. «Σύγχρονη Εποχή», 1999, σελ. 64.

26. Σ.σ. Ηγεμονικός οίκος της Γερμανίας, από τους σημαντικότερους της Ευρώπης.

27. Βλ. Βόλφγκανγκ Ρούγκε: «Η Επανάσταση του Νοέμβρη του 1918 στη Γερμανία», εκδ. «Σύγχρονη Εποχή», 1999, σελ. 87.

28. Αποκαλυπτικό είναι το σχόλιο μιας γερμανικής εφημερίδας, χρόνια μετά τη σύναψη του Συμφώνου Εμπερτ - Γκρένερ: «Μόνο σεβασμό μπορούμε να επιδείξουμε απέναντι στο μέγεθος του κρατικού λειτουργού Εμπερτ καθώς και στην αντίληψη του στρατιωτικού του συνεταίρου. Αντλησαν διδάγματα από τη ρωσική Επανάσταση» (Wolfgang Ruge, Weimar, Republik auf Zeit, VEB Deutscher Verlag, 1982, σελ. 20).

29. Βλ. Wolfgang Ruge, Weimar, Republik auf Zeit, VEB Deutscher Verlag, 1982, σελ. 19.

30. Β. Ι. Λένιν: «Απαντα», τ. 27, εκδ. «Σύγχρονη Εποχή», σελ. 123.

31. Βλ. Βόλφγκανγκ Ρούγκε: «Η Επανάσταση του Νοέμβρη του 1918 στη Γερμανία», εκδ. «Σύγχρονη Εποχή», 1999, σελ. 77.

32. Σε αυτό συμμετείχαν 288 σοσιαλδημοκράτες, 87 «Ανεξάρτητοι», 27 εξωκομματικοί στρατιώτες, 25 από τα παλιά αστικά κόμματα και μόλις 10 «Σπάρτακιστές». Χαρακτηριστικό για το ρεύμα αυταπατών που υπήρχε είναι ότι οι Καρλ Λίμπκνεχτ και Ρόζα Λούξεμπουργκ δεν είχαν εκλεγεί ως αντιπρόσωποι, ενώ μετά από ψηφοφορία δεν τους δόθηκε καν το δικαίωμα να παραστούν, έστω και χωρίς δικαίωμα ψήφου.

33. Ο στρατηγός Γκρένερ δήλωνε αργότερα: «Με την έναρξη του έτους 1919, μπορούσαμε να αναλάβουμε δουλειά στο Βερολίνο και να το εκκαθαρίσουμε» (βλ. Wolfgang Ruge, Weimar, Republik auf Zeit, VEB Deutscher Verlag, 1982, σελ. 25).

34. Βλ. Wolfgang Ruge, Weimar, Republik auf Zeit, VEB Deutscher Verlag, 1982, σελ. 26-27.

35. Ο Νόσκε πρωταγωνίστησε στη βίαιη κατάπνιξη εργατικών κινητοποιήσεων και εξεγέρσεων και κατά την περίοδο της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης και έτσι κέρδισε επάξια τον τίτλο του «σφαγέα των εργατών».

36. Τα Freikorps ήταν ακροδεξιά παραστρατιωτικά σώματα εθελοντών που αποτέλεσαν τη «μαγιά» για τη δημιουργία των χιτλερικών SA και SS. Αποτελούνταν από τα πιο βίαια και αντιδραστικά στοιχεία του ηττημένου στον πόλεμο Αυτοκρατορικού Στρατού.

37. Ο Κ. Λίμπκνεχτ πυροβολήθηκε στο πίσω μέρος του κεφαλιού, ενώ οι δολοφόνοι του άφησαν το πτώμα του σε κοντινό νεκροτομείο ως «πτώμα αγνώστου αντρός». Η Ρ. Λούξεμπουργκ σφυροκοπήθηκε μέχρι θανάτου με χτυπήματα τουφεκιού, ενώ στη συνέχεια το σώμα της πετάχτηκε σε ένα κανάλι όπου βρέθηκε μόλις στις 31 του Μάη 1919.

38. Gustav Auernheimer, Σοσιαλδημοκρατία, Εθνικοσοσιαλισμός, Κριτική Θεωρία, εκδ. «Πλέθρον», 1999, σελ. 18.